

NOGLE GRØNLANDSKE UDVIKLINGSPROBLEMER*

Af dr. jur. *Verner Goldschmidt*

Det er blevet moderne at tale om udvikling ikke mindst i forbindelse med en række lande i Asien og Afrika, som først nu står på tærsklen til industrialismens tidsalder. I almindelighed tænker man med „udvikling“ på, at samfund og kultur forandrer sig i retning fra det ikke-industrialiserede til det industrialiserede stade.¹

Man kan skelne mellem fire hovedspørgsmål, som rejser sig, når der sker forandringer i et samfund.²

For det første: Hvorfra tilskyndes forandringerne? Kommer de hovedsagelig indefra, d. v. s. kommer de overvejende som et resultat af den ophobning af erfaringer, som finder sted fra generation til generation, eller tilskyndes de udefra.

Inden for de regioner, som idag betegnes som udviklingslande eller udviklingsområder, sker forandringerne som regel gennem kontakten med fremmede, som repræsenterer et teknisk mere udviklet samfund med en højere levestandard, som man ønsker at opnå.

For det andet: Hvorledes er forudsætningerne inden for udviklingsområdet for at overtage den teknik og iøvrigt også de sociale og politiske institutioner, som findes i det teknisk set mere fremskredne samfund, hvis viden og erfaringer man ønsker at nyde godt af? Har man inden for udviklingsområdet en befolkningsstørrelse, befolkningstæthed, uddannelsesstade, kommunikationsmidler og værdisystemer, som gør det muligt at modtage den teknik og de sociale og politiske institutioner, som man kan være interesseret i at indføre udefra.

For det tredje: Hvor hurtigt sker udviklingen? Det kan være, at forandringerne foregår hurtigere i visse perioder indenfor visse regioner og med hensyn til visse sagområder end andre. Der kan også være tale om et langsomt øgende eller aftagende udviklingstempo, og der kan navnlig være spørgsmålet om, hvorvidt forskellige former for teknik og forskellige sociale institutioner udvikler sig med forskellig hastighed. Særlig har man konstateret en tendens til, at teknikken udvikler sig hurtigere end familie-, uddannelses-, politiske og andre institutioner og end traditionelle tros- og værdisystemer. Det, som i denne forbindelse navnlig har optaget

* Foredrag holdt i Det grønlandske Selskab den 10. oktober 1963.

forskerne og i stigende grad også praktikerne er de problemer, som opstår, når tekniske anlæg, institutioner og værdisystemer, som har en nær indbyrdes sammenhæng, ikke udvikler sig lige hurtigt.

For det fjerde: Hvorvidt er den udvikling, der foregår, tilfældig og vilkårlig eller planlagt? I mange tilfælde kommer udviklingen i stand simpelthen derved, at udviklingslandet eller udviklingsområdet er i kontakt med et teknisk set mere udviklet landområde. I andre tilfælde ønsker eller accepterer udviklingsområdet, at repræsentanter udefra i højere eller mindre grad overtager eller deltager i en planlægning af de forandringer i retning af industrialiserede samfund, som man stiler imod.

Disse fire spørgsmål påkalder den allerstørste interesse ikke blot teoretisk, men også praktisk, fordi de rummer en række problemer, som til syvende og sidst vedrører *forholdet mellem befolkningsgrupper*. Hvis f. eks. en udvikling foregår ved udefra kommende initiativ eller indebærer etableringen af tekniske anlæg og institutioner, for hvis indførelse forudsætningerne ikke er tilstede, eller hvis udviklingstempoet er stort og udviklingen på forskellige felter disharmonisk, vil det erfaringsmæssigt *kunne indebære konflikter*, enten mellem de samfund, som er i kontakt med hinanden, eller mellem befolkningsgrupper indenfor udviklingssamfundet eller igen mellem generationerne indenfor dette område.

Disse konflikter er ikke bare af mere eller mindre uhåndgribelig psykisk karakter med vanskeligt konstaterbare virkninger på folks tilfredshed eller trivsel. De kan også i allerhøjeste grad få betydning for udviklingsprocessens videre forløb. Der kan f. eks. ske det, at manglende medvirken eller mere eller mindre passiv modstand indenfor udviklingssamfunds befolkninger helt eller delvist kan standse tekniske, politiske og sociale forandringer, som stort set alle tilstræber og finder særdeles ønskelige.

Kaster vi et blik på *udviklingen i Vestgrønland*, som for nylig har været genstand for forskellige analyser,³ som i princippet svarer til de økonomiske og andre samfundsvidenskabelige analyser, som de senere år i stigende omfang foretages i det øvrige land,⁴ falder det straks i øjnene, at man også i Grønland stilles overfor de fire ovennævnte udviklingsspørgsmål.

For det første er den tekniske, politisk administrative og sociale udvikling, ikke mindst inden for de sidste 10 år, i væsentlig grad tilskyndet udefra. *Grønlandskommissionen* var allerede i 1950 opmærksom på netop dette punkt, idet grønlandske og danske politikere i kommissionen var enige om, at varetagelsen af grønlandske anliggender i højere grad end før skulle overgå til den grønlandske befolkning selv.⁵

Udvalget for samfundsforskning i Grønland har i flere af sine rapporter påpeget, at der ikke er sket så forfærdelig meget på dette område siden Grønlandskommissionen afgav sin betænkning, først og fremmest fordi uddannelsen i Grønland ikke har

været tilstrækkelig effektiv til at sætte befolkningen i stand til i større omfang at lede og organisere den nye tekniske virksomhed og de nye administrative og sociale institutioner.⁶

Det synes således endnu 13 år efter, at Grønlandskommissionen afgav sin betænkning, stadig at være karakteristisk for Grønlands forhold til det øvrige Danmark, at *initiativet i overvejede grad kommer udefra* og i første række fra regeringen, som både råder over de økonomiske ressourcer og folk, som er sagkyndige i økonomi, teknik og administration. Hvis man tænker på forandringer inden for det private initiativs område, er det navnlig fremkomsten af danske virksomheder, som falder i øjnene.

Også det andet generelle hovedspørgsmål har rejst sig for Grønlands vedkommende. Det drejer sig om, hvorvidt de geografiske, økonomiske, befolkningsmæssige og andre forudsætninger for at etablere industri, teknik, administrative og sociale institutioner efter dansk mønster er tilstede i Grønland. Økonomiske analyser har påvist, at der ikke i Grønland findes erhvervsmuligheder, der kan „bære“ det øvrige Danmarks levestandard.⁷ Det er yderligere blevet understreget, at befolkningen i øjeblikket bor for spredt til, at en produktiv industrialisering kan gennemføres. I denne forbindelse spiller de store vanskeligheder med hensyn til rejse- og transportforhold mærkbart ind.

Også det tredje generelle hovedspørgsmål, som angår udviklingstempoet, rejser sig i forbindelse med udviklingen i Grønland. Allerede umiddelbart efter at *Grønlandskommissionen* i 1950 havde afgivet sin betænkning, blev det diskuteret, om udviklingen i Grønland nu „gik for hurtigt“. Der syntes at være en tendens til, at både grønlandske og danske repræsentanter for den ældre generation fandt, at det gik for hurtigt, medens folk med „moderne“ indstilling gjorde gældende, at udviklingen ikke kunne ske hurtigt nok. De tænkte i første række på sundhedsvæsenet, derunder tuberkulosebekæmpelsen, boligbyggeriet og opbygningen af nye erhverv o. s. v.

De undersøgelser, som *Udvalget for Samfundsforskning* har foretaget, synes at vise, at spørgsmålet om udviklingstempoet har været stillet for enkelt.⁸ Det drejer sig slet ikke om, hvorvidt udviklingen i almindelighed er for hurtig eller ej, og det er indlysende, at forbedringer indenfor sagområder og institutioner, som angår menneskets eksistensbetingelser, ikke kan ske hurtigt nok. Det er ikke her problemet ligger. *Vanskelighederne ligger i, om man i tide og i tilstrækkelig grad har tænkt på, forberedt og gennemført udbygning af andre områder af samfunds- og kulturlivet, som har en nær sammenhæng med de dele af samfundet og kulturen, som man først måtte reformere på grund af den bitre nødvendighed.*

Spørgsmålet er, om disse mere „subsidiære“ områder er blevet udviklet med henblik på deres sammenhæng med alt det, man for godt en snes år siden måtte tage fat

på. Her kommer igen først og fremmest hele *uddannelsessystemet* ind i billedet. Men der kan nævnes meget andet, f. eks. indførelsen af *love*, som man fandt nødvendige, sammenholdt med undladelsen af at skabe administrative og personalemæssige forudsætninger for håndhævelsen af disse love. Det kan også nævnes, at man i visse tilfælde synes at have *tilskyndet befolkningen eller dele af den til at koncentrere sig i visse byer eller regioner* uden at træffe forholdsregler til at der var beskæftigelsesmuligheder og egnede boligforhold for tilflytterne.

Det fjerde generelle hovedspørgsmål har i Grønland som andre steder en meget nær sammenhæng med det tredje, som er omtalt lige ovenfor. Det drejer sig om, hvorvidt man mere eller mindre har overladt til tilfældighederne, om de forskellige dele af samfundet og kulturen udviklede sig i harmoni med hinanden eller ikke. For Grønlands vedkommende har man måske mere end i noget andet udviklingsområde i verden været indstillet på fra statsmagtens side gennem love og administrative bestemmelser og gennem mere uformel indflydelse at lede udviklingen først og fremmest gennem det bestående administrative apparat, der både omfatter selve *ministeriet, Grønlands tekniske organisation, den kongelige grønlandske handel* samt administrationens *decentraliserede organer* i selve Grønland.

Som påpeget i den sidste rapport, som *Udvalget for Samfundsforskning i Grønland* har afgivet – den som handler om samarbejdsproblemerne mellem grønlændere og danskere i Vestgrønland – er Grønlandsministeriet og de andre administrative organer ikke i første række opbygget og organiseret med henblik på løsningen af de udviklingsproblemer, som netop her er omtalt, og som erfaringsmæssigt melder sig, når sundhedstilstand og levestandard er forbedret, så at der bliver tid til at tænke på andet end at holde nøden fra døren.

Det, som i denne sammenhæng i første række har manglet, er *en samordnet planlægning med størst mulig hensyntagen til de mange områder af samfunds- og kulturlivet i Grønland, som er intimt forbundne*.

Hvad nytter det, at man i ét kontor arbejder med gennemførelsen af love og andre retsbestemmelser, når det ikke sker i et systematisk langsigtet samarbejde med et andet kontor, der beskæftiger sig med lønspørgsmål, hvis løsning er af afgørende betydning for, om der kan skaffes det fornødne kvalificerede personale til at håndhæve og administrere lovene?

Hvad nytter det, at man i visse afdelinger og kontorer helt og holdent går ind for, at der må gøres alt, hvad gøres kan, for at den grønlandske befolkning kan blive engageret i varetagelsen af egne anliggender, når man i andre afdelinger effektivt planlægger en teknisk udvikling, som gør det umuligt for befolkningen at følge med, fordi der ikke på langt sigt systematisk har været et samarbejde mellem de kontorer, der tager sig af teknik, og dem, der tager sig af uddannelse.

Små børn, små problemer...

Hvad nytter det, at man gang på gang gennem uformelle møder mellem de forskellige afdelingers ledere og gennem uformelle kontakter mellem de forskellige kontorer forsøger en samordnet planlægning, når der for det første på grund af det store antal løbende sager næsten ingen tid er levnet dertil, og man gang på gang mangler førstehåndsviden om de forskellige udviklingsproblemer og deres sammenhæng.

Man kan stille et stort antal spørgsmål af samme art, og man kan gå videre og sige, at man her for Grønlands vedkommende står overfor et dilemma, som er alvorligt, og som kræver en snarlig løsning på længere sigt. Såfremt man negligerer de påpegede problemer og mener, at de kan løses ved hjælp af traditionelle administrative midler, er der grund til at frygte et voksende antal disharmonier i udviklingen og et dermed følgende øget antal befolkningsmæssige konflikter, således som samfundsforskningsudvalgets undersøgelser tyder på.

Spørgsmålet er da, hvad man kan gøre for at formindske disse problemer i forbindelse med udviklingen. Et af svarene herpå er, at man ikke som hidtil alene kan basere politik og administration på juridisk, administrativ, økonomisk og teknisk indsigt, men at *man sideordnet hermed må inddrage kundskab i psykologi, sociologi og kulturvidenskaberne som etnologi og kulturanthropologi*. Der er for en stor del tale om spørgsmål, som uden at synsvinklen kan kaldes „lyrisk“ eller „pladderhumanistisk“ er dybt menneskelige og har med menneskers kultur at gøre, men som på den anden side helt praktisk må forsøges løst ad politisk og administrativ vej.

Og det er måske også det, man fra landsrådets side dybest set forudsatte, da man i 1959 rejste det krav om „normalisering“ af forholdene, som danner det ideologiske grundlag for *Grønlandsudvalget af 1960*, der i første række har som opgave at fastsætte praktisk betonedede, økonomiske og administrative forslag til løsning af en række af Grønlands udviklingsproblemer.

Det kendes alt for vel fra udviklingssamfund rundt omkring i verden, at støtte og hjælp udfra den ydende parts egne forudsætninger har en stor mulighed for at mislykkes. *Det er derfor af den allerstørste betydning, at udviklingssamfundets egne repræsentanter deltager i udviklingsarbejdet og tilsikres den størst mulige støtte af sagkyndige til underbyggelse af deres synspunkter*. Det er af fundamental betydning, at man nøje kender udviklingssamfundets struktur, kultur og behov, når man går i gang med reformer. Det er på dette område, at *samfundsforskningen* kan være til nytte. Vel er den ny og ufuldkommen, og vel savnes der tilstrækkelige penge og forskere til at nyttige resultater hurtigt kan nås, men *den giver dog politikerne et væsentligt bedre erfaringsgrundlag end enkelte embedsmænds lokale erfaringer og løse skøn, allerede fordi praktikerne ikke kan afse tid til mere indgående analyser af situationen*.

Ser vi på den samfundsforskning, som har været drevet i Grønland i de sidste 5 år, og som er baggrunden for denne artikel, har den foruden at møde de egentlige videnskabelige problemer været belastet, ikke blot af bevillings- og personaleproblemer, men også af, at den har været svær at indpasse på en hensigtsmæssig måde i styret af Grønland.

Hvad er det så, denne forskning har lagt for dagen?

Den har bl. a. vist, at *den grønlandske kriminallov* af 1954 ikke har kunnet håndhæves, i første række fordi der indtil nu så at sige intet har været gjort for at etablere steder, hvor domfældte kan anbringes, hvadenten det nu er i anstalter eller hos private familier. Landsrådet har senest drøftet dette problem i samlingen 1963. Indstillingen var, at man endnu ikke ville tage stilling til, om kriminalloven skal bevarer, ændres eller erstattes af den danske straffelov. Man ønskede først og fremmest, at de håndhævelses- og anbringelsesmuligheder, som de samfundsvidenskabelige undersøgelser peger henimod, bliver tilvejebragt, og at man derefter *gennem yderligere forskning konstaterer, hvorvidt systemet så kommer til at virke tilfredsstillende*.

Samfundsundersøgelserne har endvidere lagt for dagen, ikke blot at der i Grønland er et *alkoholforbrug*, der i 1958 var 50 % større end i det øvrige Danmark, at de udsendte danske gennemsnitligt ikke drikker mindre end den bofaste befolkning, snarere tværtimod, at egentlige sociale komplikationer på grund af alkoholmisbrug findes visse steder og i visse husstande, men ikke er et hele Grønland omfattende katastrofalt problem. Det var ellers en udbredt opfattelse, indtil forskningsresultaterne forelå. Man anså også det grønlandske hjemmebryggede øl for farligt, hvilket viste sig at bero på elementære misforståelser. Endelig har man gennem undersøgelserne været i stand til at påpege en række mulige faktorer, som kan forklare, hvorfor der i Grønland drikkes forholdsvis meget.

Det synes lykkedes både gennem kriminallovsundersøgelserne og alkoholundersøgelserne at bringe en vis saglighed og nøgternhed ind i drøftelser og debatter om disse problemer i stedet for stærkt følelsesbetonede synspunkter og en tendens til at forenkle problemerne til rent moralske fordømmelser af den grønlandske befolkning for dens kriminalitet og drikfældighed.

Af andre forskningsresultater kan nævnes, at man temmelig nøje har været i stand til at pege på den tilsyneladende vigtigste årsag til at så at sige alt nyt og specialiseret arbejde, det være sig af teknisk, administrativ, økonomisk eller social art, er blevet udført af *udsendte danskere, som uden iøvrigt at kende meget til Grønland har fået en voksende andel i ledelsen og organiseringen af de opgaver, som udviklingen fører med sig*. Ganske vist er flere og flere grønlændere blevet engageret i løsningen af nye problemer og i organisatorisk og ledende arbejde, men i forhold til det stigende antal udsendte har deres andel i alt dette nye været dalende.

Undersøgelserne lægger for dagen, at en sådan tendens er en nødvendig følge af, at man etablerer tekniske anlæg, sociale, administrative og andre institutioner i et hurtigere tempo, end man i Grønland kan uddanne folk til. Problemet er velkendt ikke blot i andre udviklingssamfund, men også i det øvrige Danmark, hvor den tekniske udvikling kræver omskoling, voksenundervisning og andre uddannelsesmæs-

sige forholdsregler. *Men i Grønland kom skellet mellem godt og dårligt uddannede deværre til i alt væsentligt at falde sammen med en sproglig og national skillelinie.*

Undersøgelserne pegede med al tydelighed henimod nødvendigheden af en systematisk samordning af i første række teknisk og uddannelsesmæssig planlægning. Undersøgelserne pegede endvidere på, at forsømmelser i så henseende ville kunne øge skellet mellem grønlændere og danskere fremfor at skabe stærkere samhørighed mellem disse to befolkningsgrupper.

En anden samfundsvidenskabelig undersøgelse, hvis emne er *de unges valg af erhverv*, har lagt resultater for dagen, som er ligeså vigtige, når det drejer sig om at øge den grønlandske befolknings andel i varetagelsen af egne anliggender og øge dens chancer for på lige fod med andre danskere at kunne vælge det erhverv, deres evner tillader, hvorsomhelst i riget de måtte ønske det.

Undersøgelsen viste bl. a., at de fleste skoleelever ønskede faglært og kvalificeret arbejde efter endt skolegang. Mange af dem fik imidlertid ikke deres ønsker opfyldt, idet langt under halvdelen, da de kom ud af skolen, fik det ønskede arbejde. Kun en trediedel af drengene og knapt halvdelen af pigerne nåede de stillede mål. Det viste sig endda, at de ufaglærte erhverv procentvis havde en overvægt til trods for, at det var dem, man allernødigst ville have. En af de vigtigste grunde hertil syntes at være, at der ikke i almindelighed havde været forsøgt nogen *individuel erhvervsvejledning* af skoleeleverne, før de forlod skolen. Man var iøvrigt i den situation, at det kunne være vanskeligt at pege på erhverv og muligheder for videre uddannelse, fordi man manglede et overblik over, hvilke nye erhverv den kommende udvikling ville føre med sig. Der viste sig at bestå en *intim sammenhæng mellem erhvervsvejledning, teknisk og social udvikling og muligheder for at blive uddannet med denne udvikling for øje.*

Af samfundsforskningens mange andre emner kan der endnu være grund til at nævne problemer i forbindelse med *befolkningsspredning og -koncentration*. Medens de grønlandske byer fra 1949–60 havde en stor befolkningstilvækst, samtidig med at bopladsbefolkningerne blev reduceret med ca. $\frac{1}{3}$, er der i de sidste par år sket en ændring i denne tendens, således at byernes tilvandringsoverskud efterhånden er blevet ændret til et underskud. Det er gennem undersøgelserne blevet forsøgt påvist, ikke blot hvad årsagerne hertil kan være, men også hvilke konsekvenser det har i forskellige henseender. Det fremgår bl. a., at det, da tilvandringen til større byer er en forudsætning for *produktiv industri og effektiv uddannelse*, må være af væsentlig betydning, at de menneskelige og andre sider af tilflytningssituationen kendes og tages i betragtning, når man planlægger industrialisering og uddannelse.

Af forskningsresultater skal sluttelig nævnes de sidst offentliggjorte, som består af en analyse og en sammenfatning af de væsentligste *problemer i samarbejdet mellem grønlandere og danskere i Vestgrønland*.

Næsten alle de hidtil foretagne undersøgelser pegede hen mod, at der *trods mange ægteskabs- og venskabsforbindelser og trods yderst få tilfælde af åben aggressivitet fandtes visse fundamentale problemer* i forholdet mellem grønlandere og danskere, som kunne belaste samarbejdet.

Det er gennem denne sidste del af forskningsarbejdet lagt for dagen, at der intetsomhelst mærkeligt er i, at der opstår problemer, når to befolkningsgrupper med hver sit sprog, hver sin kulturelle baggrund og hver sit uddannelsesniveau skal mødes i et samarbejde, der har det krævende mål at opbygge et helt nyt moderne samfund på kort tid.

Når ministeriet og myndighederne i det hele taget bestemmer, organiserer og vejleder meget mere i Grønland end i det øvrige Danmark, skyldes det tilsyneladende ikke blot de begrænsede erhvervsmuligheder og det grønlandske uddannelsessystems ufuldkommenhed, men også en på lang tradition hvilende tilbøjelighed hos myndigheder og udsendte til at tage initiativ og øve indflydelse indenfor næsten alle vigtige områder af samfunds- og kulturlivet i Grønland.

Dette skel mellem to befolkningsgrupper har ikke kunnet undgå at sætte sig spor i de to befolkningsgruppers kontakt og samarbejde, og i deres holdninger til hinanden. Mange af de udsendte danskere indtager så *høje sociale positioner* i forhold til grønlanderne, at de af den grund mangler interessefællesskab, andre har et så *kortvarigt og travlt ophold*, at de ikke finder tid til kontakt, og så er skellet der.

Der er grund til at antage, at flere af de problemer, som er blevet belyst gennem samfundsforskningen også har været kendt af dem, der er beskæftiget uden for det grønlandske styre. Man kan derfor spørge, om man ikke kunne bebrejde administrationens folk, at de, hvis de virkelig kendte problemerne, undlod at foretage sig noget principielt for at løse dem. Det kan man næppe. Hverken deres uddannelse eller det grønlandske styre, i første række Grønlandsministeriets organisatoriske opbygning, gør det muligt at belyse de mangeartede problemer, som er nævnt i det foregående, i deres sammenhæng på en sådan måde, at det kunne være til virkelig gavn for Grønlandsministeren og andre grønlandske og danske politikere, som beskæftiger sig med landsdelens problemer.

Man har da også set, at løsningen af Grønlands udviklingsproblemer sker i spring. Man forsøgte med en kommission i 1946, som imidlertid kun fik ringe betydning. Så nedsatte man den store Grønlandskommission, som afgav betænkning i 1950, og 10 år efter var man igen nødsaget til efter krav fra landsrådets side at nedsætte et nyt stort og vigtigt udvalg, Grønlandsudvalget af 1960.

En sådan styreform rummer i sig selv *farer for udviklingsdisharmonier*, fordi de store kommissioners reformforslag, som må formodes at have sin årsag i, at den daglige administration ikke magter udviklingsopgaverne, kan medføre at udviklingstempoet stødvis fremskyndes, uden at det sker samordnet for områder af samfunds- og kulturlivet, der hænger sammen.

Hvad er det da for opgaver, som umiddelbart brænder på, og som politisk og administrativt kræver en snarlig løsning.

Af de mange problemer og enkeltforslag til problemløsninger, som bl. a. udvalget for samfundsforskning peger på, skal særlig fremdrages to, som forekommer yderst vigtige for det fremtidige forhold mellem Grønland og den øvrige del af riget.

Det første område er det man vagt og populært kalder *spørgsmålet om ligestilling*. Ordet er i sig selv meget uklart, idet det har mange betydninger. Det dækker imidlertid alligevel nogle problemer, som er til at tage og føle på.

Det andet hovedproblem har med udviklingsdisharmonierne at gøre. Det drejer sig om hvilke muligheder der består for at fremkalde en mere *harmonisk og kontinuerlig samfunds- og kulturudvikling i Grønland*.

Lad os først se på spørgsmålet om *ligestilling*. Her skal kun fremdrages nogle enkelte sider af det. Det er kendt fra mange dele af verden, at befolkningsgrupper ikke føler sig ligestillede, når den ene optræder som økonomisk ydende, og den anden som økonomisk modtagende. For at to befolkningsgrupper føler sig jævnbyrdige og ligestillede, kræves som regel, at der udfra væsentlige synspunkter kan siges at bestå en vis *gensidighed* mellem dem.

Ser man på forholdet mellem Grønland og det øvrige Danmark, er det yderst lidt, der er gjort for at lægge vægt på dette gensidighedssynspunkt, såvel når man omtaler forholdet, som når man politisk og administrativt beskæftiger sig dermed. Grønland indtager f. eks. traditionelt en *særstilling i økonomisk henseende*, hvilket man kan se på finansloven og dermed på statsbudgettet. Ingen anden dansk landsdel indtager en lignende særstilling. *Man kan ligefrem fra år til år læse ikke blot i de statslige budgetter, men også i aviserne, hvad Grønland „koster“ befolkningen i det øvrige land, ja, man har endog fået at vide, hvad hver grønlandsk husstand „koster“.*

Det har været hævdet, at en sådan fremgangsmåde i betragtning af de meget store udgifter der afholdes i Grønland, for tiden er den eneste hæderlige overfor de danske skatteborgere. *Samfundsforskningsudvalget* har draget dette i tvivl udfra den betragtning, at *det i hvert fald overfor den grønlandske befolkning ville være hæderligere og rigtigere i det hele taget, hvis man i dette spørgsmål stiller Grønland som andre danske landsdele.*

Ønsker man alvorligt, at Grønland mest muligt skal integreres i riget, taler meget for, at man i hvert fald, når man omtaler de store offentlige udgifter i Grøn-

land, gør opmærksom på, *at* de i vidt omfang skyldes den tidligere førte Grønlands-politik, *at* der i Grønland er særlig mange individer i de yngste og yngre aldersklasser, hvilket bl. a. kræver store skoleudgifter, og *at* den danske stat og dermed den skattebetalende del af det danske samfund internationalt i forhold til NATO må formodes økonomisk at nyde godt af, at der har kunnet oprettes militære baser i landsdelen. Der er også andre poster, som i så fald burde være krediteret Grønland, dette gælder navnlig de tidligere års store indtægter ved kryolitminedriften, der kun delvis er blevet refunderet.

Anlæggelsen af sådanne synspunkter synes at være det mest hæderlige ikke blot over for den grønlandske befolkning, men også over for de danske skatteborgere, der ellers vil få det fejlagtige indtryk, at de yder uden at få noget til gengæld.

Dertil kommer de *immaterielle*, d. v. s. *menneskelige, kulturelle, nationale og naturprægede værdier*, som tilføres en ikke uvæsentlig del af den ganske befolkning fra Grønland. Der synes med andre ord i virkeligheden at være tale om en langt større gensidighed i forholdet mellem Grønland og det øvrige Danmark, end man hidtil har lagt for dagen. Da gensidighed er en vigtig betingelse for god kontakt og godt samarbejde, er vi inde på et vigtigt problemområde, *hvor man ikke bør opretholde en traditionel økonomisk tænkning, men må anlægge videregående menneskelige synspunkter*. Kardinalspørgsmålet er imidlertid, om man er indstillet på at opfatte og understrege denne gensidighed. Er man ikke det, er det antagelig ensbetydende med, at man ikke fuldtud går ind for Grønlands integrering i riget, hvilket man i så fald bør gøre klart for sig selv og for andre.

Der er mange yderst vigtige problemer i forbindelse med opnåelse af ligeberettigelse. Her skal ikke omtales det evige *lønforskelssproblem*, som bestemt ikke har bidraget til at skabe de bedste samarbejdsbetingelser, og samfundsforskningsudvalgets tanker om at *styrke det grønlandske lokale selvstyre*, der kun skal nævnes i korthed.

Disse tanker går i hovedsagen ud på, at udfoldelsen af initiativ som regel forudsætter sagkundskab, som endnu ikke findes i tilstrækkeligt omfang i den grønlandske befolkning på grund af den hidtidige mangelfulde uddannelse.

I øjeblikket tilføres det grønlandske samfund en sådan kundskab i form af *udsendte*. Man kunne overveje, om ikke en ordning, der gik ud på, at landsrådet og måske enkelte større kommuner fik deres *egne sekretariater*, ville være hensigtsmæssig. Sådanne sekretariater kunne, hvis de sad inde med fornøden sagkundskab, være vigtige *rådgivere for de lokale politiske organer i deres daglige arbejde*. Der er næppe nogen tvivl om, at det vil have væsentlig psykologisk betydning, at landsråd og kommuner f. eks. i spørgsmål vedrørende administrationen, bygge- og anlægsvirksomheden får *større indflydelse og dermed større ansvar*.

Det er også fra en psykologisk synsvinkel langt mere tilfredsstillende for det grønlandske samfund, at de danske, som på grund af en særlig kunnen, kommer til Grønland, *tilkaldes* af lokale organer, fremfor som nu at blive udsendt ved beslutning i København. Det er i alt fald erfaringer, man har gjort andre steder i verden, hvor et samfund har ændret status fra koloni til selvstændig stat.

Det andet hovedproblem, som er nævnt ovenfor, har at gøre med *planlægningen af udviklingen*. Spørgsmålet er, om der i øjeblikket i tilstrækkelig grad er administrative forudsætninger for, at alle de mange dele af samfunds- og kulturlivet i Grønland, som hænger sammen, ses i denne sammenhæng, når udviklingsproblemerne skal løses.

Det fremgår af, hvad der allerede ovenfor er omtalt, at tekniske anlægsprogrammer, uddannelsesmæssige forholdsregler og erhvervsvejledning har meget med hinanden at gøre. Det fremgår også, at alt dette igen hænger sammen med tendenser i befolkningsbevægelser og mulighederne for at påvirke dem. Alt dette må igen ses i sammenhæng med bevillings- og lønpolitikken.

Samfundsforskningsudvalgets sidste rapport finder det yderst tvivlsomt, om det grønlandske styre i dets nuværende form gør en systematisk samordning af alle disse hensyn mulig, når planerne lægges for den kommende udvikling. De sammenhængende fænomener og processer i samfunds- og kulturudvikling afspejler sig ikke i styrets administrative opbygning.

Det skulle imidlertid ikke være umuligt at råde bod på denne tilsyneladende alvorlige mangel. Etableringen af en samordnet planlægning er noget, man iøvrigt også, og endda i høj grad, har overvejet med hensyn til dansk centraladministration som helhed. Der er ikke tale om revolutionerende tanker, som specielt er møntet på den grønlandske situation, men meget tyder på, at behovet dér, på grund af det hastige udviklingstempo, for tiden er særlig stort.

En sådan koordineret planlægning, der forudsætter, at de folk, der skal deltage i arbejdet, ikke drukner i dagligdagens store antal sager, kan ske både på det *rådgivende plan*, indenfor et råd, og på det *administrative plan* i et sekretariat, hvor det mere systematiske og eksakte arbejde med udarbejdelsen af detailplanerne kan foregå.

Hovedideen med etableringen af et sådant råd og sekretariat er, at de helt skal kunne hellige sig, ikke blot at der planlægges samordnet, men at arbejdet også sker på basis af den størst mulige eksakte viden om såvel udviklingsproblemerne i Grønland som udviklingsproblemer i det hele taget.

Synspunktet er, at det må være af den allerstørste betydning for de politikere, der skal træffe afgørelser i grønlandsspørgsmål, ikke mindst for ministeren, at have fået den mest sagkyndige rådgivning, som er mulig. Ud fra denne betragtning vil det *næppe være hensigtsmæssigt, at et sådant udviklingsråd kommer til at bestå af politikere, som jo i parlamentarisk valgte forsamlinger som kommunalbestyrelser,*

landsråd og folketing med dertil hørende udvalg, får problemerne forelagt. Vælger man – som meget tyder på – at oprette et politisk råd, kan der være grund til at overveje, hvorledes man bedst kan sikre sig mod, at det grønlandske selvstyre derved svækkes i indflydelse.

Det er under alle omstændigheder vigtigt, at man i udviklingsarbejdet får både folk, der gennem opvækst eller ophold i Grønland har førstehåndsviden om lokale udviklingsspørgsmål, og at man får sagkyndige i socialpsykologiske, sociologiske, geografiske og andre udviklingsproblemer med ind i billedet.

Går man det skridt at organisere udviklingsarbejdet i første række gennem en koordineret planlægning, er det af *fundamental betydning at man ikke udskiller noget sagområde af planlægningen før man nøje har undersøgt, hvorvidt det har en sammenhæng med andre sider af samfunds- og kulturlivet, som planlægningen vedrører.* Det har eksempelvis ofte de senere år været overvejet at udskille *politi- og retsvæsen* fra Grønlandsministeriet. De samfundsvidenskabelige undersøgelser af grønlandske retsproblemer, som nu videreføres i en retsplejeundersøgelse tyder på, at *det ville kunne få de alvorligste følger, såfremt man uden indgående analyser og overvejelser holdt retsproblemerne uden for en koordinerende planlægning, hvilket iøvrigt også ville være i klar modstrid med en sådan nyordnings hovedprincipper.*

Det synes at være vigtigt, at den størst mulige viden til stadighed tilvejebringes som grundlag for udviklingsarbejdet. Det er i denne forbindelse interessant, at landsrådet i dets samling 1963 fremsatte en udtalelse om, at samfundsforskningen som det hedder *„bør indgå i planlægningen af Grønlands udvikling“.*

Nu har vi jo faktisk siden 1958 haft en sådan samfundsforskning, så man skulle synes, at denne side af sagen var løst. Dette er imidlertid ikke rigtigt. Vel har samfundsforskningsudvalget, som nævnt, taget en række forskningsopgaver op og tilvejebragt oplysninger, som i større eller mindre grad er blevet benyttet i praksis, men udvalgets arbejdsbetingelser har til tider været så ringe, at man kan undre sig over, at der overhovedet kom anvendelige resultater ud af arbejdet. Problemerne har ikke blot været af *bevillingsmæssig* art – man har ofte været i den situation, at udvalgets medarbejdere i perioder har måttet arbejde uden løn – det har også drejet sig om at *indordne udvalgets arbejde i den daglige administration.* Det nytter ikke meget, hvis man tager opgaver op mere eller mindre tilfældigt og uden at få at vide, hvad det er, lovgivningsmagt og administration har brug for. Forskningen gør heller ikke megen gavn, hvis de rapporter, som afgives, læses mere eller mindre tilfældigt af særligt interesserede uden systematisk at blive benyttet som arbejdsgrundlag.

Man må gøre sig klart, om man overhovedet fortsat vil anvende en sådan forskning i planlægningsarbejdet, som henstillet af landsrådet, og hvis man vil, hvorledes man da kan integrere forskningsarbejdet mest hensigtsmæssigt i arbejdet med ud-

viklingsproblemerne, uden at det på nogen måde går ud over forskningens frihed og uafhængighed.

Det skal til slut understreges, at en *fri, åben og saglig debat* ikke bare af de problemer, som her er fremdraget, men af mange andre, som hænger sammen med dem, hvor ubehagelig den end kan synes, må anses for nødvendig for at man kan få det bedst mulige grundlag, når fremtidens linier skal lægges. Man må håbe, at samfundsforskningens resultater og den debat, de rejser ikke blot vil kunne inspirere dem, der skal løfte den tunge byrde at fastlægge hovedprincipperne for løsningen af grønlandske udviklingsproblemer, men også vil underbygge de demokratiske kræfter, som i stigende grad vinder udbredelse i Grønland.

¹ Om »udvikling« som sociologisk begreb se B. Hoselitz: Sociological Aspects of development. Chicago 1960.

² T. B. Bottomore: Sociology. London 1962. p. 285 ff.

³ Se M. Boserup: Økonomisk Politik i Grønland. København 1963 og Udvalget for Samfundsforskning i Grønland rapporter 1-9. København 1961-63.

⁴ Der tænkes eksempelvis på de af Socialforskningsinstituttet gennemførte undersøgelser her.

⁵ Grønlandskommissionens betænkning. Grønlands styrelse. København 1950.

⁶ Se Udvalget for Samfundsforskning i Grønland: Uddannelsessituationen. I. Generelle uddannelsesproblemer. København 1961. p. 19 ff. og Samarbejdsproblemer mellem Grønlændere og Danskere i Vestgrønland. København 1963. p. 42 f.

⁷ Se Boserups i note 3 nævnte værk.

⁸ Til dette og det følgende: se den i note 6 nævnte rapport om samarbejdsproblemer mellem grønlændere og danskere i Vestgrønland, særlig p. 88 ff. p. 104-7 og p. 112-17.